

СЕКЦІЯ:
РОЗВИТОК ХОРЕОГРАФІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВЗАЄМОДІЇ СВІТОВИХ
ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТАНЦЮВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Б. М. Колногузенко

ОДИНОЧНИЙ ТАНЕЦЬ У НАРОДНІЙ ХОРЕОГРАФІЇ

В. М. Колногузенко

SINGLE DANCE IN FOLK CHOREOGRAPHY

Процес створення сольного (одиначного) танцю складний і багатогранний, і чим глибше, повніше і багатше образ, тим об'ємніше, ширше і напруженіша інтелектуальна діяльність балетмейстера.

Як відомо, «соло» позначає виступ одного артиста. У драмі це монолог, в опері — арія, у балетному театрі — варіація, в побуті — одиначний танець. Слід зазначити, що одиначний танець взагалі — явище унікальне, адже танець виник колись як колективне дійство.

Якщо в побуті сольний танець може танцювати будь-яка людина, у якої є бажання і вміння (або надія на нього), то в хореографічному колективі виконати сольний танець на сцені доручають найдосвідченішому артисту.

На сцені, професійній та аматорській, нечасто можна побачити сольний танець, особливо цікавий. І це не випадково, у танці на одного виконавця дуже важливі образна лексика, просторова композиція, танцювальна драматургія. І мало хореографів, які знають, як все це зробити з одним виконавцем, і вони найчастіше просто не беруться за створення таких номерів, тим більше в народно-сценічній хореографії.

У народі одиначний танець завжди був чоловічим і жіночим. І цей поділ неформальний, оскільки в кожній національній хореографії є рухи для танцю чоловічого і рухи для танцю жіночого. Є загальні рухи, однакові за своєю «географією», але виконуються вони у відмінній манері з характерними особливостями. Тому і в танці сценічному обираються рухи, які є властивими чоловічому або жіночому характерам і можливостям.

В українській народній хореографії найяскравішим одиначним танцем є «Гопак». Природно, якщо гопак танцював один виконавець, то це був козак або юнак, який зображував українського лицаря. У цьому танці демонструвалася сила, завзятість, мужність захисника рідної землі. Рухи звичайних сільських танців чергувалися з стрибками, підсічками, різкими поворотами і обертаннями, деякими вправами боротьби «гопак». Виконавець то стрімко просувався по колу, то широко і вільно виконував рухи на просторі танцювального майданчика, то різко змінював малюнок, рух, темп танцювання. Досвідчений виконавець «гопака» завжди імпровізував і під час виконання танцю для створення яскравого образу винаходив нові танцювальні комбінації й незвичайні прийоми.

Серед загальноприйнятих сюжетних українських танців був популярний сольний танець «Шевчик». По суті, це був веселий танець-пантоміма на виробничу тему, виконував цей танець обов'язково чоловік. Зазвичай «Шевчик» складався з двох частин. У першій найчастіше виконувалися смішні рухи, за допомогою яких танцюрист створював веселий образ майстра. У ній

розповідається, як він йде на роботу, зустрічає відвідувача, приймає замовлення. Конкретизація теми завжди залежала від бажання і фантазії виконавця. У другій частині демонструвався сам процес ремонту або пошиття взуття. Тут можна почути репліки, крихтіння, побачити стрибки на одній нозі, зігнутий у коліні. Виконавець імітував роботу різними інструментами «сидячи» на табуреті, пеньку, призьбі або в русі. Головне завдання будь-якого танцюючого – створення веселої, працюючої, щасливої людини.

У російському народі існували різні поодинокі танці (чоловічі та жіночі), різні за змістом, але об'єднані однією назвою «Руська». Описуючи російський танець Наташі Ростової в романі «Війна і мир», Л. М. Толстой запитує: «Де, як, коли всмоктала в себе з того російського повітря, яким вона дихала, ця графинечка, вихована емігранткою-французенкою, цей дух; звідки взяла вона ці прийоми ... ». У цьому танці скупими, але характерними рухами героїня дає настрій, створює образ і розкриває душу дівчини-росіянки.

У російській народній хореографії серед швидких танців, а тим більше одиночних, найважливіше місце займає «Камаринська». Цей танець вічно живий і нікому невідомо, скільки століть існує його хореографічна, мелодійна і ритмічна основа. Від кожного руху цього танцю віє надзвичайною відвагою. Старовинна «Камаринська» – твір справжнього народного натхнення. Для неї характерна суміш рухів і прийомів зображень танців різних народів, особливо українських. Знаменитий хореограф Касьян Голейзовський писав: «Навіть і в пізніх варіантах “Камаринська” своєрідно еkleктична і не має нічого встановленого: під її універсальний ритм і мелодію можна танцювати: польку, вальс (?), мазурку, краков'як, чардаш, гопак ...».

«Камаринська» кінця XVII ст. перегукується з «Гопаком» героїчним забарвленням образу й змісту, емоційним станом і стихійністю.

Протягом наступних століть образ «Камаринської» значно змінився. За цей час вона як цілісний твір, бунтарський танець перестала існувати. Але частина її віртуозних рухів і комбінацій збереглися і продовжують жити в ряді швидких російських танців.

Жіночий одиночний танець у народному побуті зустрічався рідше. Його головний зміст – уособлення природи й дивно чистий, цільний жіночий образ і характер. В Україні, Грузії, Іспанії, Росії і т. д. танець створювався на національну музику, використовуючи своєрідні рухи ніг, рук, міміку обличчя, ракурси, гру очей і посмішок. Ці танці відрізняються багато чим, але їх об'єднує одне: у кожному такому танці Жінка – символ краси життя.

А в сучасній хореографії стало модним ніби відкидати відмінності статей. Це позначається в одязі, зачісках, макіяжі і манері танцювати. Деякі хореографи складають танці, однакові за характером та підбором рухів що для чоловіків, що для жінок. На жаль, ця тенденція торкнулася й балетних театрів. Наскільки це протиприродно, не потрібно і говорити. Хочеться вірити, що це явище ніколи не торкнеться народно-сценічного танцю. І два «плюси» – чоловік і жінка – і в житті, і на сцені своєю відмінністю, високим призначенням і балетмейстерським талантом будуть завжди цікаві і одне одному, і глядачеві.